

Łukasz Buczek*

Na temat łącznego środka prawnokarnego uwagi *de lege ferenda*

1. Dynamika zmian w prawie¹, a zwłaszcza w tych jego gałęziach, które w sposób bezpośredni dotyczą najistotniejszych praw lub wolności jednostki – jak prawo karne – zmusza do pogłębionych refleksji. Wielość wprowadzanych zmian czyni jednak związkiem wielce kłopotliwym idealizacyjne powiązanie prawa z estetyką². Piękno rozwiązań normatywnych wraz obiektywną doskonałością wykładni w rozumieniu apragmatycznym³ przegrywają z brzydotą oraz nadmiernymi uproszczeniami i niedopowiedzeniami. Definiowanie pojęć prawnych (będące zazwyczaj tylko ich objaśnianiem)⁴ w oparciu o dawne przyzwyczajenia i wyrażone kiedyś poglądy, bez pogłębionej uwagi nad wprowadzonymi zmianami w treści aktów prawnych, sprzyja przedstawianiu tez o teoretyczno-prawnie chwiejnych fundamentach. Dążenie do doskonałości obowiązujących regulacji, rozumiane moim zdaniem jako szczególna ich jednoznaczność oraz oparcie na zasługującej na powszechną aprobatę aksjologii, zmusza częstokroć do wysuwania uwag o charakterze postulatycznym. I takim uwagom w odniesieniu do obowiązującego art. 90 k.k.⁵ poświęcono niniejsze opracowanie.

2. Wymieniona jednostka systematyzacyjna jest, jak wiadomo, powieleniem rozwiązania z art. 71 k.k. z 1969 r.⁶ Na gruncie art. 90 § 1 k.k. nauka prawa karnego

* Mgr Łukasz Buczek jest asystentem w Katedrze Prawa Karnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego oraz aplikantem aplikacji prokuratorskiej w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury w Krakowie; Polska, e-mail: lukasz.buczek@yahoo.com

¹ Zob. poświęcone tej tematyce opracowanie interdyscyplinarne – M. Nawrocki, M. Rylski [red.] *Dynamika zmian w prawie*, Szczecin 2017.

² Na temat takiego zestawienia zob. J. Zajadło, *Estetyka – zapomniany piąty członek filozofii prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016/4, s. 17 i n.

³ Na temat takiego rozumienia wykładni zob. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017, s. 43.

⁴ Por. ustalenia teoretycznoprawne W. Patryasa o metodach definiowania pojęć prawnych – W. Patryas, *Definiowanie pojęć prawnych*, Poznań 1997, s. 13 i n.

⁵ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2018 r. poz. 1600 ze zm.) – dalej k.k. Na temat charakteru ostatnich zmian w wymienionym artykule zob. J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015, s. 338–339.

⁶ S. Zółtek wskazuje współcześnie, że: „protoplasta obecnej regulacji, tj. art. 71 k.k. z 1969, jest (uwaga! – dop. autora) dobrze znany i powielający go unormowanie nie wymaga szerszego omówienia (...)” – zob. S. Zółtek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. II, *Komentarz do art. 32–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2015, teza 1 do art. 90. Należy przy tym zauważyć, że podobne rozwiązanie zawarto już w art. 34 Kodeksu karnego z 1932 r. (rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 11.07.1932 r. – Kodeks karny [Dz.U. Nr 60, poz. 571 ze zm.] – dalej k.k. z 1932 r.).

zajmuje zbieżne stanowisko co do jego zawartości normatywnej. Dostrzega w nim tzw. ogólną zasadę dotyczącą kumulatywnego stosowania niepodlegających łączeniu środków karnych, przypadku, środków kompensacyjnych, środków zabezpieczających oraz dozoru obok orzeczonej kary łącznej w przypadku ich orzeczenia za co najmniej jedno ze zbiegających się przestępstw⁷. Reprezentatywnie wskazuje w tym zakresie M. Bielski: „Kumulatywne stosowanie wymienionych w art. 90 § 1 k.k. środków penalnych oznacza z jednej strony wykonanie tych środków niezależnie od orzeczonej kary łącznej, a z drugiej strony oznacza wykonanie tych środków niezależnie od siebie wzajemnie, przy czym co do zasady nie ma znaczenia to, czy kumulatywnie będą wykonywane środki penalne jednorodnjajowe, czy różnorodnjajowe”⁸. Za określoną w art. 90 § 1 k.k. regułą uznaje się niełączenie tych środków prowadzące do odrębnego wykonania każdego z nich na podstawie wyroków je zasądźających⁹.

Zostawiając na boku kwestie terminologiczne z tym związane, przyjmuje się, że w teorii prawa dokonuje się wyraźnego rozróżnienia między zasadami a regułami¹⁰, dostrzec najpierw można, iż powyżej nakreślone pojmowanie zasady (reguły) z art. 90 § 1 k.k. przybiera w nauce prawa karnego postać ujęcia opisowego, określjającego prawidłowość uregulowania danej kwestii¹¹. Odnoszone jest z jednej strony do katalogu objętych wymienioną zasadą (regułą) określonych środków prawnokarnych¹², będących następstwem popełnienia czynu zabronionego, a z drugiej strony – do aspektu sytuacyjnego, w którym wymieniona regulacja ma znajdować zastosowanie. Liczebnie mniejszościowe względem opisowego objaśniania przedmiotowej zasady (reguły) są poglądy tych autorów, którzy odczytują z art. 90 § 1 k.k. określone normy nakazujące i objaśniają omawianą regulację w ujęciu normatywnym, prezentującym zakres zastosowania i normowania odkodowanych norm. Za zwolennika takiego objaśniania regulacji z art. 90 § 1 k.k. należy uznać przede wszystkim Łukasza Pohla¹³, który z art. 90 § 1 k.k. odkodowuje normy nakazujące sądowi stosować orzeczone za zbiegające się przestępstwo dany środek prawnokarny. Mają one znajdować zastosowanie także i wtedy, gdy sprawy orzeczono więcej niż jeden środek prawnokarny za zbiegające się przestępstwa,

⁷ Zob. M. Bielski, *Kara łączna i ciąg przestępstw* [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, s. 567; P. Kardas [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 678–681. Na gruncie stanu prawnego sprzed zmian wprowadzonych z dniem 1.07.2015 r. por. J. Giezek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012, s. 569; I. Kosierb, *Łączny środek karny*, „Prokuratura i Prawo” 2015/4, s. 140.

⁸ M. Bielski, *Kara...*

⁹ Por. M. Gałzka [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015, s. 583.

¹⁰ Zob. na temat chaosu pojęciowego w tym zakresie M. Zieliński, *Zasady i wartości konstytucyjne* [w:] *Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Materiały 52 Zjazdu Katedr Prawa Konstytucyjnego w Międzyzdrojach 27–29 maja 2010 r.*, red. A. Bałaban, P. Mijał, Szczecin 2010, s. 23 i n.

¹¹ W teorii prawa wskazano na aż pięć możliwych do pomyślenia sposobów pojmowania zasad prawa – por. O. Bogucki, M. Zieliński, *Zasady prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, *Zasady procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014, s. 76.

¹² Uściślając, wypada zaznaczyć, że w niniejszym opracowaniu przez środki prawnokarne rozumie się nie tylko te środki prawa karnego, które mają charakter represyjny, lecz także te cechujące się inną naturą (w tym cywilnoprawną, zabezpieczającą czy leczniczą). Przyjmowanie, że wszystkie środki prawnokarne, których zakresowo dotyczy art. 90 § 1 k.k. są następstwami popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego pod groźbą kary, jest związane z aprobowaniem określonej struktury normy sankcjonowanej, zob. Ł. Pohl, *Struktura normy sankcjonowanej w prawie karnym (zagadnienia ogólne)*, Poznań 2007, *passim*, opartej na rozumieniu czynu zabronionego w świetle jego definicji ustawowej z art. 115 § 1 k.k.

¹³ Zob. Ł. Pohl [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015, s. 562–563. Autor ten nie określa jej jednak „zasadą” czy też „regułą”. Ujęcie normatywne omawianego rozwiązania można odszukać także w poglądach P. Kardasa, choć przeważa w nich opisowa charakterystyka przedmiotowej zasady – zob. P. Kardas [w:] *Kodeks...*, t. I, s. 680, 682.

i to zarówno, gdy wówczas orzeczone środki podlegają łączeniu (na podstawie art. 90 § 2 k.k.), jak i wówczas, gdy takiemu łączeniu nie podlegają¹⁴.

Nie kwestionując przysługującej przedstawicielom doktryny możliwości omawiania danego rozwiązania prawnego według subiektywnego wyboru, w ujęciu opisowym lub w ujęciu normatywnym, a ponadto nie odnosząc się do słuszności węższego (właściwego większości doktryny) czy też szerszego (właściwego Ł. Pohlowi) pojmowania regulacji art. 90 § 1 k.k., postawić wypada pytanie, czy przepis ten wnosi jakiegokolwiek *novum* do systemu prawnego. Jeśli odpowiedź na tak zasygnalizowaną wątpliwość – i to w ujęciu szerszego rozumienia przedmiotowej regulacji – jest negatywna, to brak podstaw do dalszego jej utrzymywania innych niż kilkudziesięcioletnia siła przyzwyczajania¹⁵.

Za istotę regulacji z art. 90 § 1 k.k. w węższym jej rozumieniu nauka uznaje, ponownie posługując się reprezentatywnymi dla niej słowami M. Bielskiego: „(...) przyjęcie zasady wykonywania orzeczeń w zakresie środków penalnych na podstawie zapadłych w wyrokach jednostkowych rozstrzygnięć o odpowiedzialności karnej za poszczególne pozostające w zbiegu realnym przestępstwa, niezależnie od tego, że zawarte w tych wyrokach rozstrzygnięcia w zakresie kary prowadzą orzeczenia kary łącznej. Zapadłe rozstrzygnięcia o środkach karnych (za wyjątkiem układow, o których mowa w art. 90 § 2 k.k.), o przypadku, o środkach kompensacyjnych, o środkach zabezpieczających i o dozorze, są wykonywane na podstawie orzeczeń zawartych w wyrokach skazujących za poszczególne przestępstwa. W konsekwencji w razie wymiaru kary łącznej pozostałe elementy wyroku skazującego odnoszące się do orzeczonych środków penalnych zachowują swój byt i podlegają wykonaniu na podstawie rozstrzygnięć zapadłych w wyroku stanowiącym podstawę przypisania odpowiedzialności za jednostkowy czyn zabroniony”¹⁶. Należy jednak zauważyć, że to nie treść art. 90 § 1 k.k. przesądza o tym, iż rozstrzygnięcia co do środków prawno-karnych w części niepodlegającej łączeniu podlegają wykonaniu. Przesądza o tym tylko wyjątkowa możliwość wzruszenia prawomocnych rozstrzygnięć sądowych w państwie prawnym¹⁷, w połączeniu z takim, a nie innym kształtem modelu wymiaru kary łącznej oraz opartego na nim (z uwagi na treść art. 90 § 2 k.k.) modelu wymiaru łącznego środka prawno-karnego¹⁸. Ustawowym zadekretowaniem

¹⁴ Por. Ł. Pohl [w:] *Kodeks...*, s. 562–563. Tak szerokie pojmowanie regulacji z art. 90 § 1 k.k. różni Ł. Pohla od pozostałych przedstawicieli nauki prawa karnego. Ci drudzy bowiem w art. 90 § 1 k.k. – usiłując nakreślić normatywnie ich opisowe przedstawienie zasady (reguły) z art. 90 § 1 k.k. – dostrzegają nakazującą regulację ogólną, która znajduje zastosowanie we wszystkich tych przypadkach, w których środki penalne nie podlegają łączeniu na podstawie art. 90 § 2 k.k. Reprezentatywnie M. Bielski wskazuje w tym zakresie: „Na zasadzie wyjątku zasada kumulatywnego stosowania środków penalnych nie znajduje zastosowania do jednorodzących środków karnych podlegających łączeniu, ale tylko w układach procesowych, w których zostaną spełnione przesłanki do ich łączenia wynikające z odpowiedniego stosowania przepisów o karze łącznej” – zob. M. Bielski, *Kara...*, s. 568.

¹⁵ Cofając się do etapu wprowadzania jakiegokolwiek regulacji niewnoszącej żadnej nowości normatywnej do systemu prawnego, nie sposób znaleźć sensowne uzasadnienia takiego wprowadzenia (tak rozumianego aktu prawodawczego) (o ich uzasadnieniu syntetycznie zob. J. Wróblewski, *Uzasadnienie aktu prawodawczego* [w:] *Jerzy Wróblewski. Pisma wybrane*, M. Zirk-Sadowski [wybór i wstęp], Warszawa 2015, s. 465). A skoro tak, to – jak sądzę – brak tym bardziej podstaw do przyzwalania na dalsze obowiązywanie takiej regulacji.

¹⁶ M. Bielski, *Kara...*, s. 568.

¹⁷ Dając się odczytać z regulacji prawa karnego procesowego z przesłanek nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

¹⁸ Wydaje się, że można uznać model wymiaru kary łącznej za prawnie bytujący model-wzór, który w sposób odpowiedni jest przez ustawodawcę odwzorowywany jako model-odwzorowanie, dzięki odesłaniu z art. 90 § 2 k.k. O wzorcach i modelach zob. M. Rodzyńkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998, s. 11 i n.

tak rozumianego połączenia w systemie jest art. 576 § 1 k.p.k.¹⁹ Odczytując wymieniony przepis *a contrario*, z aprobatą należy się odnieść do następującej tezy z orzeczenia Sądu Najwyższego (dalej też SN): „Artykuł 567 § 1 k.k., zgodnie z którym z chwilą uprawomocnienia się wyroku łącznego wyroki podlegające połączeniu nie ulegają wykonaniu w zakresie objętym wyrokiem łącznym, stanowi, że *a contrario* ulegają one wykonaniu w zakresie wyrokiem łącznym nieobjętym, a więc również, stosownie do treści art. 90 § 1 k.k., w zakresie orzeczeń o środkach karnych, środkach zabezpieczających lub dozorze, jeżeli orzeczono je chociażby co do jednego ze zbiegających się przestępstw, oczywiście poza sytuacją, o której mowa w art. 90 § 2 k.k.”²⁰.

Powyzsze spostrzeżenie prowadzi do uznania zasady (reguły) z art. 90 § 1 k.k. w ujęciu węższym za jedynie potwierdzenie aktem rangi ustawowej (o abstrakcyjnym i generalnym unormowaniu) bytu prawnego prawomocnych rozstrzygnięć sądowych o indywidualnym i konkretnym charakterze dotyczących ponoszenia konsekwencji za popełnienie czynu zabronionego pod groźbą kary²¹. Jest to rozwiązanie deklaratywne, a przez to w systemie prawnym zbędne²². A co więcej, rodzące wątpliwości, czy w wyroku łącznym sąd powinien zamieścić informacje o środkach prawnokarnych podlegających wykonaniu, a niepołączonych z art. 90 § 2 k.k.²³ Wątpliwości wzmagane ponadto słusznie dostrzeganym w ujęciu ogólnym postulatem komunikatywności orzeczeń sądowych²⁴. Nie wydaje się jednak, aby

¹⁹ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 ze zm.) – dalej k.p.k. Względy świadczące o racjonalności ocen prawodawcy przesądzają – jak sądzę – za analogicznym rozwiązaniem w przypadku orzekania kary łącznej w trybie wyroku skazującego. Sąd wymierza wówczas w pierwszym etapie wyrokowania sprawcy kary lub inne środki prawnokarne będące konsekwencjami popełnienia przez niego czynu zabronionego, by w drugim etapie wyrokowania wymierzyć karę łączną (lub kary łączne) łączącą (łącznie) wymierzone w pierwszym etapie kary lub środki prawnokarne w oparciu o art. 90 § 2 k.k. Także i w tym trybie wymiaru kary łącznej wymierzone sprawcy kary (lub inne środki prawnokarne) niepołączone węzłem kary łącznej (lub węzłem łącznego środka prawnokarnego) podlegają wykonaniu z chwilą uprawomocnienia wydanego rozstrzygnięcia, w formie orzeczonej w pierwszym etapie wyrokowania.

²⁰ Por. wyrok SN z 31.10.2008 r., II K 113/98, LEX nr 483606.

²¹ Co więcej, rozstrzygnięcia sądowe o indywidualnym i konkretnym charakterze, których byt prawny deklaruje rozwiązanie z art. 90 § 1 k.k., są wydane na mocy innych niż w tym przepisie zawarte rozwiązania o abstrakcyjnym i generalnym charakterze.

²² Jak przed laty spostrzegł H. Kelsen: „(...) pojęciem «źródła» określa się jedynie pozytywno-prawną podstawę obowiązywania normy prawnej, to znaczy wyższą, regulującą jej tworzenie, pozytywną normę prawną”. (zob. H. Kelsen, *Czysta teoria prawa*, Warszawa 2014, s. 348). Źródłem rangi wyższej od wyroku sądowego, będącą podstawą jego wydania, regulującą tworzenie decyzji o środkach prawnokarnych jest norma prawna, która nakazuje sądowi skorzystanie z przyznanej mu kompetencji do orzeczenia środka prawnokarnego jako następstwa popełnienia czynu zabronionego. Kolejne normy prawne aspirujące do miana potwierdzenia obowiązywania wydanych już rozstrzygnięć sądowych (zawarte w art. 90 § 1 k.k.) są tylko powieleniem informacji normatywnej (tzw. redundancją informacji normatywnej – zob. Z. Ziemiński, *Problematyka ogólna zbiegu przepisów prawnych* [w:] *Studia z prawa zobowiązań*, red. Z. Radwański, Poznań–Warszawa 1979, s. 333 i n.). Upewnieniem, że wydane (a w przypadkach orzekania w trybie wyroku łącznego ponadto prawomocne) rozstrzygnięcia sądowe, mające już wystarczająco mocne podstawy obowiązywania, nieustannie obowiązują.

²³ Zwolennikiem zamieszczania informacji w wyrokach łącznych o środkach prawnokarnych podlegających wykonaniu jest choćby Ł. Pohl (zob. Ł. Pohl [w:] *Kodeks...*, s. 563). Na potrzebę – posługując się językiem autorów – „przejęcia” takich środków do kary łącznej wskazują z kolei Piotr Hofmański, Lech K. Paprzycki i A. Sakowicz (zob. P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 680), zauważając jednak w dalszej części swojego komentarza, poprzez przytoczenie wyroku SN (por. przypis 20, autorzy ci omyłkowo wskazali na sygnaturę „II K 113/08”), że art. 90 § 1 k.k. nie obliguje do wydania w wyroku łącznym odrębnego rozstrzygnięcia w przedmiocie środka karnego.

²⁴ Na taki postulat wskazuje choćby K. Burdziak w odniesieniu do podkreślenia utraty mocy obowiązującej wydanych uprzednio orzeczeń będących podstawą do orzeczenia kary łącznej w wyroku łącznym – zob. K. Burdziak, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 lutego 2013 r., sygn. II AKa 12/13, „Acta Iuris Stetinensis” 2014/7, s. 179–180.*

deklaratywne potwierdzenie w wyroku łącznym zakresu środków prawno-karnych podlegających wykonaniu na podstawie jednostkowych rozstrzygnięć było, mimo wszystko, właściwe. Nie sposób odszukać do takiego działania orzeczniczego kompetencji w przepisach obowiązującego prawa. Nie ma jej zwłaszcza w treści art. 90 § 1 k.k. Orzeczenie można uczynić bardziej komunikatywnym już na etapie ustnych motywów rozstrzygnięcia lub później, w trakcie sporządzania pisemnego uzasadnienia do wydanego rozstrzygnięcia – w formie podkreślającej powzięte decyzje („związane” węzły kar łącznych i węzły środków prawno-karnych), z zaznaczeniem niepołączonych środków wciąż prawnie obowiązujących. Ewentualne dalsze niejasności, w tym także możliwe do pojawienia się wątpliwości organów postępowania wykonawczego, można rozwiązać dokonaniem wykładni na podstawie art. 13 § 1 Kodeksu karnego wykonawczego²⁵.

Co więcej, jako zasadny jawi się postulat *de lege ferenda*, aby przyznać sądowni kompetencję do podania wyroku łącznego do publicznej wiadomości, jeżeli uznalby to za celowe, jeśli nie naruszałoby to interesu któregokolwiek z pokrzywdzonych, w szczególności ze względu na potrzebę poinformowania danej społeczności o podjętym rozstrzygnięciu. Brak dobrej znajomości rozwiązań prawnych tak szczegółowych, jak kara łączna może prowadzić do mylnego przeświadczenia o „nieuzasadnionym złagodzeniu” wymierzonych skazanemu kar lub środków prawno-karnych, w tym zwłaszcza w przypadku łączenia ich według systemu absorpcji. Podanie takiego wyroku do publicznej wiadomości wraz z jego uzasadnieniem²⁶ byłoby niezależne od tego, czy którykolwiek z wyroków jednostkowych obejmujących kary lub środki prawno-karne zawierał środek karny z art. 39 pkt 8 k.k., choć opublikowanie wyroku łącznego następowałoby na analogicznych zasadach jego wykonywania, jak opublikowanie wyroku jednostkowego.

Z kolei regulacja z art. 90 § 1 k.k. w szerszym jej rozumieniu (ściślej – w zakresie, którym ma nakazywać stosowanie środków prawno-karnych podlegających na podstawie art. 90 § 2 k.k. łączeniu) również jawi się jako konstrukcja zbędna w systemie prawnym. I w tym znaczeniu jest tylko ustawowym (abstrakcyjnym i generalnym) wyeksponowaniem (potwierdzeniem) bytu prawnego rozstrzygnięć indywidualnych i konkretnych, orzeczonych w poszczególnych sprawach (dzięki treści art. 90 § 2 k.k.) o łącznych środkach prawno-karnych.

Można podsumować dotychczasowe ustalenia krótkim stwierdzeniem: treść art. 90 § 1 k.k. jest zbędnym powieleniem informacji normatywnej dającej się odczytać i bez niego z systemu prawnego; przepis ten jako taki powinien zostać uchylony.

3. Spostrzeżenie powyższej potrzeby nowelizacji o charakterze porządkująco-naprawczym powinno kierować wzrok postulatycznie nastawionego interpretatora na treść kolejnego przepisu, art. 90 § 2 k.k., skupiając się nad próbą przedstawienia lepszego niż obecnie przyjęte, rozwiązania w zakresie łączenia środków

²⁵ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. z 2018 r. poz. 652 ze zm.) – dalej k.k.w.

²⁶ Jedyne sygnalizująco wypada zauważyć, że w przypadku środka karnego z art. 39 pkt 8 k.k. istnieją spory co do możliwości opublikowania także uzasadnienia wyroku – zob. Z. Kocel-Krekora, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości [w:] Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016, s. 321.

prawnokarnych. Próba zarysowania kompleksowej nowelizacji, będąca jeśli nie przyjętym przez ustawodawcę rozwiązaniem normatywnym, to choćby zarzewiem do dyskusji – nawet kosztem wyraźnej krytyki ze strony oponentów – korzystniejsza jest od wyrażania milczącej aprobaty. Rozwiązaniu obowiązującemu daleko bowiem do doskonałości.

Już w samej warstwie deskryptywnej przywołanego przepisu można odszukać istotną wątpliwość dotyczącą tego, co należy uznać za „obowiązek tego samego rodzaju”, który w razie orzeczenia go co najmniej dwukrotnie za zbiegającego się przestępstwa²⁷ powinien być w obowiązującym stanie prawnym połączony w myśl odpowiedniego stosowania przepisów o karze łącznej.

W stanie prawnym obowiązującym do 30.06.2015 r. – kiedy to kształt słowny art. 90 § 2 k.k. był tożsamy z jego obecnym kształtem – na tle pojmowania „obowiązku tego samego rodzaju” nauka prawa karnego dostrzegała istotnej ważkości problemy, które mogą być pomocne w prawidłowym zinterpretowaniu obecnego kształtu przedmiotowej regulacji. Ówczesne problemy interpretacyjne wiązały się z tym, że w katalogu środków karnych były dwa obowiązki: zawarty wówczas w art. 39 pkt 2b k.k. obowiązek powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach oraz zawarty wówczas w art. 39 pkt 5 k.k. obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, zaś w art. 39 pkt 2e k.k. zawarty był środek karny w postaci nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. W sposób wyraźny kwestionowano możliwość łączenia orzeczonych za pozostające w zbiegu przestępstwa obowiązków naprawienia szkody lub zadośćuczynienia krzywdzie²⁸, podkreślając możliwość łączenia wyłącznie środków prawnokarnych o charakterze czasowym²⁹. W przypadku nakazu z ówczesnego art. 39 pkt 2e k.k. starano się dokonywać rozszerzającej wykładni na korzyść skazanego, uznając za zasadne łączenie takich środków karnych, pomimo braku ich wyraźnego wskazania w ówczesnym art. 90 § 2 k.k., podkreślając tożsamość zakresu pojęcia „nakaz” z zakresem pojęcia „obowiązek”³⁰. Takie pojmowanie ówczesnej regulacji, choć przełamujące dyrektywę wykładni o zakazie nadawania różnym pojęciem tego samego znaczenia³¹, miało naprawić niedopatrzanie legislacyjne³².

Także w obecnym stanie prawnym można spotkać istotnej wagi niedopatrzanie legislacyjne. Uwadze ustawodawcy umknęło bowiem, że w katalogu środków karnych nie ma obecnie żadnego środka karnego, który w warstwie języka prawnego

²⁷ Nie wolno przy tym tracić z pola widzenia tego, że regulacja z art. 90 § 2 k.k., przez odpowiednie stosowanie przepisów o wymiarze kary łącznej, dotyczy w obowiązującym stanie prawnym także tych sytuacji, w których choćby jedną z podstaw nowo wymierzanego łącznego środka prawnokarnego jest uprzednio wymierzony łączny środek prawnokarny. Por. tożsame spostrzeżenie choćby J. Lachowskiego (J. Lachowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrżosek, Warszawa 2016, s. 491).

²⁸ Zob. zwłaszcza I. Kosierb, *Łączny...*, s. 141–142.

²⁹ Zob. jednak już teraz choć marginalną – i w ostateczności przez tego autora jako koncepcja *de lege lata* odrzuconą – uwagę o możliwym do pomyślenia łączeniu na podstawie art. 90 § 2 k.k. obowiązków naprawienia szkody i obowiązków zadośćuczynienia za doznaną krzywdę – Ł. Pohl [w:] *Kodeks...*, s. 566. Spostrzeżenie to będzie przyczynkiem do uwag poczynionych pod koniec niniejszego opracowania.

³⁰ Por. I. Kosierb, *Łączny...*, s. 143.

³¹ Zob. leżący u podstaw tej dyrektywy § 10 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283 ze zm.), w świetle którego: „Do oznaczenia jednakowych pojęć używa się jednakowych określeń, a różnych pojęć nie oznacza się tymi samymi określeniami”.

³² Zob. I. Kosierb, *Łączny...*, s. 143.

określany byłby obowiązkiem. A przecież o obowiązku tego samego rodzaju jest mowa w art. 90 § 2 k.k.

Określany dotychczas jako obowiązek środek karny z art. 39 pkt 2b k.k. doznał zmiany redakcyjnej³³ w kwestii nazewnictwa i stał się zakazem przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca. Środek karny z art. 39 pkt 2e k.k. choć także przeszedł kosmetyczną zmianę w zakresie nazewnictwa³⁴, to wciąż określany jest nakazem. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę zyskał natomiast, należy tak powiedzieć, na znaczeniu i obok obowiązki oraz przepadek stał się przedmiotem zainteresowania nowego rozdziału Kodeksu karnego (jako jeden ze środków kompensacyjnych), rozdziału wyodrębnionego obok rozdziału poświęconego środkom karnym³⁵.

Ustawodawca, choć nie wskazuje w katalogu środków karnych z art. 39 k.k. żadnych obowiązków, to wielokrotnie używa pojęcia obowiązku w tekście Kodeksu karnego, częstokroć w różnorodnym znaczeniu. By przywołać kilka reprezentatywnych – bo najbardziej skrajnych – przykładów posługiwania się przez ustawodawcę pojęciem „obowiązek”: w art. 2 k.k. obowiązek odnosi do sytuacji tzw. gwaranta nienastąpienia skutku; w art. 26 § 5 k.k. obowiązek odnosi z kolei do sytuacji przypominającej stan wyższej konieczności (tzw. kolizji obowiązków); w art. 41a § 1 k.k. obowiązkiem jest dla niego zgłaszanie się do Policji lub innego wyznaczonego organu; w art. 43 § 3 k.k. przez obowiązek pojmuje zwrot dokumentu uprawniającego do prowadzenia pojazdu; w art. 72 k.k. określa katalog obowiązków orzekanych przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary; w art. 83 k.k. obowiązki wiąże z karą ograniczenia wolności (czyli, jak się wydaje³⁶, z obowiązkiem z art. 34 § 1a pkt 1 k.k. wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne oraz potrąceniem z art. 34 § 1a pkt 4 k.k. od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd), wyraźnie różnicując przy tym pojęcie obowiązku od wymienionych obok niego w treści tego przepisu środków karnych (co czyni także w art. 75a § 1 k.k.); w art. 84 § 3 k.k. poprzez obowiązek pojmuje zakaz wstępu na imprezę masową (a zatem środek karny z art. 39 pkt 2c k.k.).

Jedyną sensowną wykładnią *de lege lata* art. 90 § 2 k.k. będzie takie jego pojmowanie, w świetle którego przyda się pojęciu obowiązku z wymienionego przepisu tożsame znaczenie z nakazem okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, a więc wykładnia zrównująca rozumienie obowiązku w tym zakresie ze środkiem karnym z art. 39 pkt 2e k.k.³⁷ Trudno jednak zgodzić się

³³ Tak o tej zmianie A. Sakowicz [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego*, t. 6, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 626.

³⁴ O podłożu tej zmiany zob. A. Sakowicz [w:] *Kary...*, s. 654.

³⁵ O wyodrębnieniu nowego rozdziału w Kodeksie karnym, jak i kształcie wspomnianego obowiązku zob. M. Rogalski, *Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę* [w:] *Srodki...*, s. 403 i n.

³⁶ Tylko tak się wydaje, bowiem nie ma pewności, czy w art. 83 k.k. ustawodawca przez obowiązki pojmuje zarówno obowiązek z art. 34 § 1a pkt 1 k.k., jak i potrącenie z art. 34 § 1a pkt 4 k.k., czy może pojmuje przez obowiązki w art. 83 k.k. wyłącznie obowiązek wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, nie dostrzegając, że wprowadzone do systemu prawnego obowiązki z art. 34 § 1a pkt 3 i 4 k.k. zostały w międzyczasie uchylone (tak jak w sposób bezdyskusyjny nie dostrzega tej okoliczności w przypadku treści art. 34 § 1b k.k.).

³⁷ Możliwość łączenia na podstawie treści art. 90 § 2 k.k. środków karnych z art. 39 pkt 2e k.k. dopuszcza choćby J. Lachowski (zob. J. Lachowski [w:] *Kodeks...*, choć słusznie zauważa, że sytuacja taka jest trudna do pomyślenia).

na utrzymywanie kształtu obowiązującego stanu prawnego, w którym pojęcie „obowiązków” ma na gruncie Kodeksu karnego wiele, czasem wykluczających się, znaczeń. Ustawodawca powinien wziąć powyższe spostrzeżenia pod uwagę i dokonać stosownych korekt. Z uwagi na przedmiot niniejszego opracowania i jego ograniczone ramy, w tym miejscu jawi się jako wystarczający postulat, aby z art. 90 § 2 k.k. sformułowanie „lub obowiązku” zastąpić sformułowaniem „lub nakazu”.

4. Ponadto słusznie są w doktrynie podnoszone na gruncie art. 90 § 2 k.k. wątpliwości co do tego, czy wystarczająca do wymierzenia łącznego środka prawnokarnego jest tylko rodzajowa tożsamość łączonych środków prawnokarnych czy też konieczna jest także ich tożsamość zakresowa³⁸. Problemy widoczne w praktyce stosowania prawa, zwłaszcza na gruncie środka karnego z art. 39 pkt 3 k.k. w postaci zakazu prowadzenia pojazdów, acz możliwe przecież do wystąpienia i w przypadku innych środków prawnokarnych. Aktualne są bowiem nadal słowa A. Marka, o tym, że łączenie z art. 90 § 2 k.k. dotyczy „(...) jedynie łączenia tego samego zakazu, a nie np. orzeczonych jednostkowo zakazów zajmowania różnych stanowisk, wykonywania różnych zawodów czy też prowadzenia różnego typu działalności gospodarczej. Zakazy, które mają różny zakres i treść, nie mogą ulegać połączeniu, a więc powinny być osobno uwzględnione w wyroku orzekającym karę łączną i będą podlegać równoległemu wykonaniu”³⁹.

Odpowiednie stosowanie przepisów o karze łącznej w toku interpretacji tekstu prawnego pozwala w przypadku wymienionego problemu dojść do zadowalającej wykładni – niestosowania tych przepisów w przypadku środków prawnokarnych, które nie są tożsame zarówno rodzajowo, jak i zakresowo, a zatem ich niełączenia⁴⁰. Taki rezultat wykładniczy nie prowadzi do bezprzedmiotowych i funkcjonalnie nieakceptowalnych⁴¹ wyników w postaci wręcz prawotwórczego ustalania zasad łączenia środków zakresowo różnych.

Stosowna zmiana i w tej części art. 90 k.k., tj. wyraźne zadekretowanie możliwości łączenia wyłącznie środków rodzajowo i zakresowo tożsamy, wpłynie na jednoznaczność tekstu prawnego, zabezpieczając jednostki przed możliwymi do wystąpienia rozbieżnościami orzeczniczymi⁴².

5. W przypadku środków zabezpieczających i dozoru, o których nie wspomina się w treści art. 90 § 2 k.k. (choć odnosi się do nich art. 90 § 1 k.k.), w doktrynie zwraca się uwagę na dwie kwestie.

Po pierwsze, przyjmuje się, że w przypadku co najmniej dwukrotnego wymierzenia tożsamego środka zabezpieczającego lub dozoru, z uwagi na istotę tych

³⁸ Zob. zwłaszcza w tym zakresie T. Razowski, *Orzekanie zakazu prowadzenia pojazdów w wyroku łącznym*, „Prokuratura i Prawo” 2004/4, s. 66 i n. oraz P. Kardas [w:] *Kodeks...*, t. I, s. 685–686.

³⁹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 267. Przywołana wypowiedź tego autora znamionuje go ponadto jako zwolennika deklaratywnego potwierdzania bytu prawnego środków karnych niepodlegających łączeniu.

⁴⁰ Por. zwłaszcza T. Razowski, *Orzekanie...*

⁴¹ O względów funkcjonalnych w toku wykładni zob. O. Bogucki, *Model wykładni funkcjonalnej w derywatywnej koncepcji wykładni prawa*, Szczecin 2016, s. 41 i n.

⁴² Przykładowo, rozbieżności w tym zakresie zob. wyrok Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z 24.09.2013 r., VI Ka 421/13, LEX nr 1723103, który to sąd (optując za koncepcją tu forsowaną) za błędny uznaje pogląd o możliwości połączenia środków różnozakresowych wyrażony przez sąd rejonowy, od którego apelację przyszło mu rozpatrywać.

środków prawno-karnych nie podlegają one tzw. multiplikacji (wykonywaniu każdego z nich z osobna)⁴³.

Po drugie, w przypadku orzeczenia różnorodzajowych leczniczych środków zabezpieczających, jak wskazuje Ł. Pohl: „(...) należy przyjąć za dopuszczalne i takie rozwiązanie, wedle którego jako słuszne jawić się niekiedy może preferowanie jednego środka zabezpieczającego, czyniącego (uwaga! – dop. autora) zbędnym wykonanie innego, mniej pożądanego. Rozwiązanie to tylko z pozoru przedstawia się jako niezgodne z art. 90 § 1 k.k. Można bowiem przyjąć, że wówczas środek pozornie eliminowany jest w istocie środkiem wkalkulowanym w wykonanie środka zabezpieczającego wykonywanego i tym samym, że i on jest środkiem, choć swoiście, to jednak wykonywanym⁴⁴”.

I w tym przypadku, z uwagi na aktualną, ubogą treść art. 90 k.k. z jednej strony, a z drugiej na wagę zarysowanych spostrzeżeń dla osoby sprawcy i dla celów wykonywania środków zabezpieczających oraz dozoru, korzystna jawi się stosowna zmiana tekstu ustawy.

6. Ostatnia postulowana w opracowaniu zmiana w treści art. 90 k.k. została już zasygnalizowana. Dotyczy ona możliwego do pomyślenia łączenia środków kompensacyjnych, a właściwie – jednego z nich. Wydaje się, że to nie tyle nawet względy subiektywno-aksjologiczne przemawiać mają za takim rozwiązaniem, ile rodząca problemy zawartość rozdziału Va Kodeksu karnego – a dokładniej w tym rozdziale ujęty art. 46 § 2 zawierający jedną z rodzajów nawiązki w prawie karnym⁴⁵. Sama nawiązka zaś, jak wiadomo, ma bogatą historię. Na przestrzeni wieków, a zwłaszcza ostatnich lat, zarówno jej ogólna postać, jak i charakter prawny ewoluowały⁴⁶. Jak słusznie – w mojej ocenie – zauważa A. Sieradzka-Kośla: „Ustawowe zdefiniowanie nawiązki jako środka kompensacyjnego wyeliminowało, co do zasady (i jak sądzę bezwyjątkowo w przypadku nawiązki z art. 46 § 2 k.k. – dop. autora), istniejące rozbieżności w ocenie jej charakteru prawnego⁴⁷. Nawiązka szczególnie nas interesująca – posługując się wystarczającymi tu uproszczeniami – jawi się jako swoiste przechylenie szali, na której położone są pozycja prawna oskarżonego w procesie karnym i pozycja prawna pokrzywdzonego⁴⁸, w stronę tego drugiego podmiotu. Aby to spostrzec, należy podkreślić w jakich sytuacjach wymieniona nawiązka jest orzekana.

Aby sąd mógł skorzystać z przyznanej mu kompetencji do orzeczenia tego środka prawno-karnego, orzeczenie obowiązku z art. 46 § 1 k.k. (obowiązku naprawienia,

⁴³ Por. Ł. Pohl [w:] *Kodeks...*, s. 563–564 oraz P. Kardas [w:] *Kodeks...*, t. I, s. 682, którzy z aprobatą odsyłają do wyrażonego jeszcze w 1998 r. poglądu Andrzeja Zolla.

⁴⁴ Ł. Pohl [w:] *Kodeks...*, s. 564. Autor ten podkreśla dalej: „Nie można też odrzucić ewentualności, również dyktowanej potrzebami leczniczymi rozpatrywanego przypadku, wykonywania środka zabezpieczającego w oparciu o wskazania płynące z wszystkich orzeczonych środków zabezpieczających. I wówczas można przyjąć, że kolizja z art. 90 § 1 k.k. jest w istocie pozorna”.

⁴⁵ Inne zob. A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki...*, s. 446–447.

⁴⁶ Zob. szerzej W. Cieślak, *Nawiązka w polskim prawie karnym – wczoraj, dzisiaj i jutro* [w:] *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Zochowska, Warszawa 2005, s. 393–402 oraz J. Warylewski, *Kara. Podstawy filozoficzne i historyczne*, Gdańsk 2007, s. 209–211.

⁴⁷ A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki...*, s. 445.

⁴⁸ Pozycja prawna tych podmiotów w aspektach szczegółowych jest przedmiotem szczególnego zainteresowania w doktrynie. Przykładowo, zob. Ś. Ładoś, *Pozycja prawna oskarżonego z zaburzeniami psychicznymi*, Warszawa 2013 oraz M. Zbikowska, *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego)*, Toruń 2015.

w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę) musi być znacznie utrudnione. Przedmiotowa nawiązka może być wówczas orzeczona „zamiast” obowiązku z art. 46 § 1 k.k.⁴⁹, a zatem spełnione muszą być wszystkie przesłanki umożliwiające wymierzenie obowiązku z art. 46 § 1 k.k.⁵⁰, w tym zwłaszcza bazujące na prawie cywilnym ustalenie poniesienia szkody bądź doznania krzywdy przez pokrzywdzonego (albo przez osobę najbliższą dla zmarłego pokrzywdzonego, której to sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu) oraz adekwatny związek przyczynowy między zaistniałą szkodą lub krzywdą a przestępnym zachowaniem oskarżonego. Celem przedmiotowego środka prawnokarnego jest zrekompensowanie poniesionej szkody lub zadośćuczynienie doznanej krzywdzie⁵¹, także w przypadkach przestępstw nieznamionujących się skutkiem w postaci szkody (może ona nastąpić w następstwie danego przestępstwa)⁵².

Jej wysokość jest uzależniona od wysokości wyrządzonej przez sprawcę szkody lub spowodowanej krzywdy⁵³. Jest uzależniona z uwagi na fakt, że orzeczenie tej nawiązki może nastąpić tylko wówczas, gdy orzeczenie obowiązku z art. 46 § 1 k.k. jest znacznie utrudnione. Jedyne możliwe do pomyślenia trudności w orzeczeniu wymienionego obowiązku mogą polegać na problemach z ustaleniem wartości realnie poniesionej szkody lub doznanej krzywdy przez osobę uprawnioną. Zwłaszcza przy przestępstwach bezskutkowych prowadzenie iście cywilnoprawnych ustaleń w zakresie wartości szkody lub krzywdy może stawiać procedujący sąd pod zarzutem odejścia od spełniania celów postępowania karnego z art. 2 k.p.k.

Przyjęte w art. 46 § 2 k.k. rozwiązanie w sposób wyraźny chroni interesy pokrzywdzonego (i innych osób uprawnionych), który w przypadku „niedoszacowania” przez sąd poniesionej przez szkody lub krzywdy ma otwartą drogę do dochodzenia reszty roszczenia na drodze postępowania cywilnego. Skazanemu zaś pozostaje możliwość skierowania apelacji przeciwko rozstrzygnięciu o środku kompensacyjnym (art. 447 § 3 k.p.k.), choć czynienie przez sąd *ad quem* ustaleń innych niż szacunkowe w zaskarżonym zakresie jawi się jako wyjątkowo wątpliwe. Może to prowadzić do sytuacji, w której skazany zmuszony będzie uiścić nawiązkę przekraczającą wartość spowodowanej szkody lub krzywdy.

Również w tym zakresie zmiana art. 90 k.k. wydaje się potrzebna. W trybie wyroku łącznego można bowiem przyznać sądowi kompetencję do połączenia orzeczonych względem skazanego nawiązek z art. 46 § 2 k.k. na rzecz tej samej osoby uprawnionej. Połączenie to w założeniu miałoby doprowadzić do sytuacji, w której wartość łączna orzeczonych nawiązek rekompensuje łączną (i tylko taką) wartość spowodowanych szkód lub krzywd tej samej osoby uprawnionej⁵⁴.

⁴⁹ Co warte uwagi, kompetencja do orzeczenia omawianej nawiązki jest połączona z nakazem skorzystania z przyznanej kompetencji wówczas, gdy pokrzywdzony lub osoba uprawniona złoży wniosek z art. 46 § 1 k.k., a jego orzeczenie będzie nadmiernie utrudnione.

⁵⁰ Por. szerzej R.A. Stefański [w:] *Kodeks...*, s. 357.

⁵¹ Zob. A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki...*, s. 463.

⁵² A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki...*, s. 462.

⁵³ Odmienne zob. A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki...*, s. 465, która stwierdza: „Z uwagi na to, że nawiązka nie jest odszkodowaniem, ale środkiem o charakterze (uwaga! – dop. autora) kompensacyjnym, jej wysokość nie jest uzależniona od wysokości szkody”.

⁵⁴ Tak pojmowane łączenie nawiązek bliskie jest zatem instytucjonalnie z zaliczaniem środków kompensacyjnych, o którym mowa w art. 10 § 1 zd. 2 w zw. z art. 10 § 4 ustawy z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2018 r. poz. 618 ze zm.).

7. Tytułem podsumowania poczynionych uwag, a jako przedmiot do dyskusji, proponuję następujący kształt art. 90 k.k. po wprowadzeniu postulowanych zmian:

- „§ 1. (uchylony)
- § 2. W razie orzeczenia za zbiegające się przestępstwa pozbawienia praw publicznych, zakazów lub nakazu rodzajowo i zakresowo tożsamy, sąd stosuje odpowiednio przepisy o karze łącznej.
- § 3. W razie orzeczenia za zbiegające się przestępstwa dozorów, stosuje się tylko jeden z nich.
- § 4. W razie orzeczenia rodzajowo tożsamy środków zabezpieczających, stosuje się tylko jeden z nich.
- § 5. Nie stosuje się orzeczonego środka zabezpieczającego, który jest w kalkulowany w wykonywanie innego orzeczonego środka zabezpieczającego.
- § 6. W razie orzeczenia za zbiegające się przestępstwa nawiązek, o których mowa w art. 46 § 2, na rzecz tej samej osoby uprawnionej, sąd orzeka łączną nawiązkę w wymiarze wartości doznanych przez nią szkód lub poniesionych krzywd, stosując odpowiednio przepisy o karze łącznej i przepisy prawa cywilnego.
- § 7. Orzekając karę łączną w wyroku łącznym sąd może, stosując odpowiednio art. 43b, orzec podanie wyroku do publicznej wiadomości, choćby nie orzeczono podania wyroku do publicznej wiadomości w przypadku któregośkolwiek ze zbiegających się przestępstw”.

Abstract

Łukasz Buczek, *De lege ferenda remarks on the aggregate criminal-law measure*

This study constitutes a critical evaluation of the normative content of Art. 90 of the Polish Criminal Code which authorizes the so-called aggregate criminal-law measure in the Polish criminal law. Striving for perfection in the regulations in force – understood in the author’s view as their particular unambiguity and their being based on axiology which merits universal endorsement – requires, with respect to the criticized solution, a presentation of remarks containing postulates. The paper concludes with a presentation of the direction which the new wording of Art. 90 of the Polish Criminal Code should take.

Keywords: *aggregate criminal-law measure, aggregate penalty*

Streszczenie

Łukasz Buczek, *Na temat łącznego środka prawnokarnego uwagi de lege ferenda*

Niniejsze opracowanie stanowi krytyczną ocenę zawartości normatywnej art. 90 Kodeksu karnego, dekretującej w polskim prawie karnym tzw. łączny środek prawnokarny. Dążenie do doskonałości obowiązujących regulacji – rozumiane w osądzie autora jako szczególna ich jednoznaczność oraz oparcie na zasługującej na powszechną aprobatę aksjologii – wymaga, w przedmiocie krytykowanego rozwiązania, przedstawienia uwag o charakterze postulatycznym. Zwieńczone zostają one zaprezentowaniem kierunku, w którym powinno zmierzać nowe brzmienie art. 90 k.k.

Słowa kluczowe: *łączny środek prawnokarny, kara łączna*

Literatura:

1. O. Bogucki, M. Zieliński, *Zasady prawa z perspektywy ogólnej teorii prawa* [w:] *System Prawa Karnego Procesowego*, t. III, *Zasady procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2014;
2. O. Bogucki, *Model wykładni funkcjonalnej w derywacyjnej koncepcji wykładni prawa*, Szczecin 2016;
3. M. Bielski, *Kara łączna i ciąg przestępstw* [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015;
4. K. Burdziak, *Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28 lutego 2013 r., sygn. II AKA 12/13*, Acta Iuris Stetinensis 2014, nr 7;
5. W. Cieślak, *Nawiązka w polskim prawie karnym – wczoraj, dzisiaj i jutro* [w:] *Gaudium in litteris est. Księga jubileuszowa ofiarowana Pani Profesor Genowefie Rejman z okazji osiemdziesiątych urodzin*, red. L. Gardocki, M. Królikowski, A. Walczak-Zochowska, Warszawa 2005;
6. M. Gałązka [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015;
7. J. Giezek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2012;
8. P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016;
9. P. Kardas [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom I. Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016;
10. H. Kelsen, *Czysta teoria prawa*, Warszawa 2014;
11. Z. Kocel-Krekora, *Podanie wyroku do publicznej wiadomości* [w:] *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016;
12. I. Kosierb, *Łączny środek karny*, Prokuratura i Prawo 2015, nr 4;
13. J. Lachowski [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrżosek, Warszawa 2016;
14. S. Ładoś, *Pozycja prawna oskarżonego z zaburzeniami psychicznymi*, Warszawa 2013;
15. J. Majewski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015;
16. A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010;
17. M. Nawrocki, M. Ryłski, *Dynamika zmian w prawie*, Szczecin 2017;
18. W. Patryas, *Definiowanie pojęć prawnych*, Poznań 1997;
19. Ł. Pohl, *Struktura normy sankcjonowanej w prawie karnym (zagadnienia ogólne)*, Poznań 2007;
20. Ł. Pohl [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015;
21. T. Razowski, *Orzekanie zakazu prowadzenia pojazdów w wyroku łącznym*, Prokuratura i Prawo 2004, nr 4;
22. M. Rodzynkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998;
23. M. Rogalski, *Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę* [w:] *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016;
24. A. Sakowicz [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego. Tom 6*, red. M. Melezini, Warszawa 2016;
25. A. Sieradzka-Kośla, *Nawiązka* [w:] *Środki karne po nowelizacji w 2015 roku*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2016;
26. R.A. Stefański, *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2015;
27. J. Warylewski, *Kara. Podstawy filozoficzne i historyczne*, Gdańsk 2007;
28. J. Wróblewski, *Uzasadnienie aktu prawodawczego* [w:] *Jerzy Wróblewski. Pisma wybrane*, M. Zirk-Sadowski (wybór i wstęp), Warszawa 2015;
29. J. Zajadło, *Estetyka – zapomniany piąty człon filozofii prawa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2016, nr 4;
30. M. Zieliński, *Zasady i wartości konstytucyjne* [w:] *Zasady naczelne Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. Materiały 52 Zjazdu Katedr Prawa Konstytucyjnego w Międzyzdrojach 27–29 maja 2010 r.*, red. A. Bałaban, P. Mijal, Szczecin 2010;
31. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady – reguły – wskazówki*, Warszawa 2017;
32. Z. Ziemiński, *Problematyka ogólna zbiegu przepisów prawnych* [w:] *Studia z prawa zobowiązań*, red. Z. Radwański, Poznań–Warszawa 1979;
33. M. Zbikowska, *Zasada lojalności w procesie karnym (odniesiona do pokrzywdzonego)*, Toruń 2015;
34. S. Zóltek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Tom II. Komentarz do art. 32–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2015.